

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації
творів мистецтва

**Кваліфікаційна робота
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»**

з теми **ІНТЕРПРЕТАЦІЯ МІФОЛОГІЧНОГО ЖАНРУ В СУЧАСНОМУ
УКРАЇНСЬКОМУ МИСТЕЦТВІ**

Виконав здобувач вищої освіти
освітньої програми Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація
спеціальності 023 Образотворче
мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація
Горбатюк Роман Павлович

Керівник: **Бренюк А. Г.**, кандидат
мистецтвознавства, старший викладач

Рецензент:

Кам'янець-Подільський, 2025 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ	
МІФОЛОГІЧНОГО ЖАНРУ.....	6
1.1. Міфологія як культурний феномен та її вплив на мистецтво.....	6
1.2. Українська міфологічна традиція: трансформація та переосмислення...	14
РОЗДІЛ 2. ВІДОБРАЖЕННЯ МІФОЛОГІЧНОГО ЖАНРУ В	
СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ МИСТЕЦТВІ.....	23
2.1. Інтерпретація міфологічних образів в українському живописі та	
скульптурі.....	23
2.2. Міфологічна тема у творах сучасних українських митців.....	35
ВИСНОВКИ.....	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	42
ДОДАТКИ.....	50

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Із найдавніших часів і до сьогодні міфи є невід'ємною складовою людської культури, що формує світогляд, моральні цінності та естетичні орієнтири суспільства. Вони виникли як спосіб осмислення навколишньої дійсності і буття людини, закріпившись у різних видах мистецтва – від первісних наскальних малюнків до сучасних візуальних і перформативних практик. Із розвитком людської цивілізації міфологія не втратила своєї значущості, а набула нових форм вираження, адаптуючись до змінних культурних та соціальних умов.

Дослідження інтерпретації міфологічного жанру в сучасному українському мистецтві є актуальним із огляду на те, що в умовах глобалізації і технологічного прогресу міфи продовжують відігравати важливу роль у художній практиці, впливаючи на культурні процеси, соціальну динаміку та формування нових світоглядних концепцій. Міф як явище культури досліджувався багатьма філософами, істориками та культурологами. Його концептуальне осмислення здійснювали ще мислителі епохи романтизму та німецького ідеалізму, зокрема Ф. Шеллінг, який розглядав міф як одну з форм буття людини. В ХХ ст. значний внесок у вивчення міфу зробили З. Фрейд і К. Юнг, які трактували його як вияв латентних структур людської свідомості, архетипічну основу психіки. К. Леві-Строс досліджував міф як структуру, що має власну логіку розвитку, Е. Кассінер трактував його як символічну форму культури. У свою чергу, М. Еліаде зазначав, що міф є живою й гнучкою структурою, яка здатна адаптуватися до нових соціокультурних умов, зберігаючи при цьому свою сутність.

У сфері мистецтва важливим є аналіз впливу міфологічних мотивів на художню творчість та її еволюцію. Наприклад, у творчості М. Шагала міфологічні символи набувають персонального змісту, поєднуючи традиційні мотиви з експериментальними формами. Роботи А. Масона, зокрема його

серія «Метаморфози», демонструють використання міфології як засобу розкриття підсвідомого через сюрреалістичні тенденції.

Серед українських вчених питання інтерпретації міфологічного жанру в образотворчому мистецтві підіймалося у наукових статтях Н. Дем'янової «Символіка образів в українському живописі (на прикладі теоморфних, антропоморфних і зооморфних зображень)» [14] та Ю. Конько «Архетипна семантика сучасного українського мистецтва» [26].

У сучасному мистецтві звернення до міфологічного жанру стало важливим засобом інтерпретації глобальних проблем людства, таких як ідентичність, відносини людини з природою, техногенна цивілізація, екологічні виклики та пошук духовності. Міфологічні образи проникають у живопис, скульптуру, графіку, кінематограф, цифрове мистецтво, перформанс і, навіть, дизайн. У XX – на поч. XXI ст. відбувається переосмислення міфологічних сюжетів у контексті постмодернізму, що сприяє їхній трансформації й поєднанню з новими семіотичними кодами. Завдяки цьому міф не лише зберігає свою актуальність, але й набуває нових форм, що потребує ґрунтовного дослідження.

Мета дослідження – аналіз особливостей інтерпретації міфологічного жанру в сучасному українському мистецтві та його вплив на культурний дискурс.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати теоретико-методологічні основи вивчення міфологічного жанру;
2. Дослідити міфологію як культурний феномен та її вплив на мистецтво;
3. Визначити сучасну українську міфологічну традицію, її трансформацію та переосмислення;
4. Окреслити відображення міфологічного жанру в сучасному українському мистецтві, зокрема в творчості окремих митців;

5. Розглянути інтерпретацію міфологічних образів у живописі, скульптурі та інших формах мистецтва.

Об'єкт дослідження – еволюція, стильові особливості та функціональність міфологічного жанру у різних видах сучасної художньої творчості.

Предмет дослідження – специфіка відображення міфологічних сюжетів, символів та образів у сучасному образотворчому мистецтві.

Методи дослідження. Для реалізації поставлених завдань використані спеціальні та загальнонаукові методи досліджень. До загальнонаукових методів належать: фактологічний, представлений вивченням візуального матеріалу; аналітичний та історико-культурний аналіз, представлений аналізом літературних джерел для вивчення еволюції міфологічного жанру в мистецтві та його трансформацій у сучасному контексті; метод порівняльного аналізу, представлений порівняльним мистецтвознавчим аналізом для визначення спільних рис використання міфологічних мотивів у різних художніх напрямках і творах окремих митців. До спеціальних методів належать статистичний метод та метод роботи з першоджерелами.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному аналізі інтерпретації міфологічного жанру в українському мистецтві XX – поч. XXI ст. із урахуванням його трансформацій у контексті постмодернізму, цифрових технологій та глобалізаційних процесів.

Практичне значення роботи. Отримані результати дослідження сприятимуть розширенню розуміння міфологічного жанру в сучасному мистецтві та можуть бути використані для подальших досліджень в галузі культурології і мистецтвознавства.

Структура і обсяг роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків та практичної частини.

Практична частина роботи полягає в створенні трьох художніх робіт на міфологічну тематику, які відображають національні міфологічні образи Русалки, Мари та Відьми.

РОЗДІЛ I: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ МІФОЛОГІЧНОГО ЖАНРУ

1.1. Міфологія як культурний феномен та її вплив на мистецтво

Міфи – це містичний, вічний всесвіт, створений людиною задля пояснення природи, космосу та власної сутності, щоби розкрити силу, котра керує всім, і завдяки їй проникнути в секрети, що оживляють усе існуюче, а також забезпечити собі безсмертя поза межами земного буття. Міфологія настільки багатогранна, як і людство з його культурою. Вона пройшла складний, багатовіковий шлях від найпростішого вірування до міфів, які вражають художньою витонченістю та глибиною концепції. Як відзначає Дж. Кемпбел, «протягом усіх часів і в будь-яких куточках світу міфи процвітали, надихаючи всі аспекти людської діяльності, і можна сказати, що міф є таємничим вікном, через яке невичерпні космічні сили переходять у творчість. Релігійні вчення, філософські системи, мистецтво, суспільні устрої первісної та історичної людини, наукові відкриття, технологічні досягнення та навіть сновидіння – усе це є наслідком основоположного, магічного джерела міфу» [22].

Міф є одним із найважливіших ключів для розуміння цього загадкового досвіду, в якому накопичено багатовіковий архетипічний і недоступний повному усвідомленню досвід людства. За допомогою міфу людина намагається розкрити такі явища, як природа людини, її поведінкові механізми, творення світу, природи, Всесвіту, сенс буття, народження, смерть та загробне існування [28].

Термін «міф» (від грецького *mythos* «розповідь») може набувати різних значень: інколи він відображає давні уявлення про світ, які виникали в процесі освоєння навколишнього середовища, інколи – виступає в релігійному контексті як сюжетно оформлена догматична основа [13, с. 9]. У мистецтві міф є джерелом образів, трансформованих у нові художні втілення.

Міфологію можна розглядати як один із фундаментальних способів інтерпретації світу, в якому ключовими поняттями є «світ» і «людина», через

Отже, проаналізовані твори класиків і сучасних художників підтверджують наявність сталої міфологічної традиції, що проходить крізь усе ХХ ст. і трансформується в новітніх практиках. Загалом, дослідження дає змогу стверджувати, що інтерпретація міфу в українському мистецтві є дієвим механізмом культурної самоідентифікації, збереження й актуалізації національних традицій. Міфологія, будучи гнучкою семіотичною системою, дозволяє художникам формувати власний образотворчий всесвіт, де традиція зберігається й розвивається в діалозі з сучасністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аббасов А. М. Опанас Сластьон. Життя і творчість. Нарис. Київ, Мистецтво, 1973. 69 с.
2. Бакієва А. .А. Світоглядно-релігійні уявлення давніх слов'ян. *Феномен культури постглобалізму* : зб. мат. І Міжнар. наук.-практ. конф., м. Маріуполь, 27 листопада 2020 р. : у 2 ч. / Маріуп. держ. ун-т ; гол. ред. Ю. С. Сабадаш ; упоряд. С. Янковський ; техн. ред. О.В. Дейниченко. Маріуполь : МДУ, 2020. Ч. II. С. 12–15.
3. Булашев Г. О. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях : космогонічні укр. народні погляди та вірування. Київ: Довіра, 1992. 414 с.
4. Буша: історія села і таємниці скельного святилища. Spadok.org.ua : веб-сайт. URL: <https://spadok.org.ua/svyatylyshcha-i-mistsya-syly-ukrayiny/busha-istoriya-sela-i-tayemnytsi-skelnogo-svyatylyshcha> (Дата звернення: 05.05.2025)
5. Вдовин Любов. Збруцький ідол – рідкісна пам'ятка язичницького слов'янського культу. Традиції краєзнавства: регіональний аспект: матеріали Всеукр. наук.-краєзн конф. (до 100-річчя Тернопільського обласного краєзнавчого музею), 20-21 квітня 2023 р. Тернопіль, 2023. С. 188–191.
6. Володимир Голозубов (1925–2000). URL: http://ababahalamaha.com.ua/uk/%D0%93%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B7%D1%83%D0%B1%D1%96%D0%B2_%D0%92%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D1%80 (Дата звернення: 05.05.2025)
7. Вплив грецької міфології на мистецтво. BNK.UA : веб-сайт. URL: <https://bnk.ua/vpliv-greckoyi-mifologiyi-na-mistectvo.html> (Дата звернення: 05.05.2025)
8. Геній сучасності: Іван Марчук. URL: <https://mefodiy.org.ua/genij-suchasnosti-ivan-marchuk/> (Дата звернення: 05.05.2025)

9. Георгій Нарбут: Альбом / Авт. упоряд. П. О. Білецький. Київ: Мистецтво, 1983. 119 с., іл.
10. Георгій Нарбут в колекції Харківського художнього музею. Харків, 1973. 45 с.
11. Голозубів (Голозубов) Володимир. Художники-ілюстратори. URL: <https://www.barabooka.com.ua/golozubiv-golozubov-volodimir/> (Дата звернення: 05.05.2025)
12. Гудзенко І. Міфологія скіфів. Релігія скіфів. Філософія і релігієзнавство : веб-сайт. URL: <https://tureligious.com.ua/mifolohiia-skifiv-relihiia-skifiv/> (Дата звернення: 05.05.2025)
13. Дарморіз О. Міфологія : навч. Посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2010. 248 с.
14. Дем'янова Н. Символіка образів в українському живописі (на прикладі теоморфних, антропоморфних і зооморфних зображень). *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філософські науки.* 2013. № 27. С. 153–156. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnufn_2013_27_29 (Дата звернення: 05.05.2025)
15. Денисюк О., Попіль П. Скіфський цикл Бориса Негоди як символ праісторії українського етносу. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.* Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 44. Том 1. С. 51–55. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/44-1-7> (Дата звернення: 05.05.2025)
16. Дільманбетова М., Сімашова А. Мистецький храм художника Бориса Негоди. *Слово і час.* 2007. № 6. С. 95–96.
17. Диченко І. Крила музи Георгія Нарбута. Бібліотека українського мистецтва : веб-сайт. URL: <https://uartlib.org/igor-dychenko-kryla-muzy-georgiya-narbuta/> (Дата звернення: 05.05.2025)

18. Захаржевський О., Сітарчук Р. Міфологія давніх слов'ян у розрізі ранніх релігій. *Сьомі Череванівські наукові читання*: зб. статей. Випуск VII. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2024. С. 131–134.
19. Іван Марчук «Дайте мені тисячу років - і я розмалюю небо...» URL: <https://ivan-marchuk.com/uk> (Дата звернення: 05.05.2025)
20. Касап. Є. У Кам'янці-Подільському проходить виставка «козацької абетки» художника Бориса Негоди. URL: <https://day.kyiv.ua/news/271221-u-kamyantsi-podilskomu-prokhodyt-vystavka-kozatskoyi-abetky-khudozhnyka-borysa-nehody> (Дата звернення: 05.05.2025)
21. Качкан В.А. Верлібри пастелей (Борис Негода). Одкровення: есеї про літераторів, вчених, митців : багатотомне видання. Том перший. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2016. С. 271–284.
22. Кемпбел Дж. Герой із тисячею облич. Київ: Альтернативи, 1999. 392 с.
23. Кімерійці, скіфи і сармати та їх роль у розвитку культури на українських територіях. Історія української культури : навч. посібник. History : веб-сайт. URL: <https://uahistory.co/book/ukraine-culture-history-textbook-poltava-2015/7.php> (Дата звернення: 05.05.2025)
24. Книжкові обкладинки художника Михайла Жука. Каталог виставки. Одеса, Одеський державний літературний музей, 1995. 56 с.
25. Коломієць М. Іван Марчук – сучасний геній «пльонтанізму». *Наука. Освіта. Молодь*. С. 213–215.
26. Конько Ю. М. Архетипна семантика сучасного українського мистецтва. *Феномен культури постглобалізму* : зб. мат. I Міжнар. наук.-практ. конф., м. Маріуполь, 27 листопада 2020 р. : у 2 ч. / Маріуп. держ. ун-т ; гол. ред. Ю. С. Сабадаш ; упоряд. С. Янковський ; техн. ред. О.В. Дейниченко. Маріуполь : МДУ, 2020. Ч. II. С. 62–65.
27. Косів Р. Перемога очима Катерини Косьяненко. URL: <https://www.patriyarkhat.org.ua/statti-zhurnalu/peremoha-ochyma-kateryny-kosianenko/> (Дата звернення: 05.05.2025)

28. Костюк І. Міф як соціокультурний феномен: функціональне навантаження. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. 2010. № 21. С. 367–378. URL: https://lnam.edu.ua/files/Academy/nauka/visnyk/pdf_visnyk/21/35.pdf (Дата звернення: 05.05.2025)
29. Кривецька М. Максим Паленко: Ілюстрації – це такий собі альтернативний погляд. Zaxid.net : веб-сайт. URL: https://zaxid.net/maksim_palenko_ilyustratsiyi_tse_takiy_sobi_alternativniy_poglyad_n1098349 (Дата звернення: 05.05.2025)
30. Культура та релігія. StudFiles : веб-сайт. URL: <https://studfile.net/preview/7656424/page:9/> (Дата звернення: 05.05.2025)
31. Лістопадова Д. Скіфи та їх релігійні уявлення. St Art S : веб-сайт. URL: <https://start-s.com.ua/skify/> (Дата звернення: 05.05.2025)
32. Ложкіна А. Перманентна революція. Мистецтво України XX – початку XXI століття. Київ: ArtHuss, 2019. 544 с.
33. Майстренко-Вакуленко Ю. В. Лінія-нитка й тканина часопростору у творчій концепції Івана Марчука. *Теорія та практика дизайну. Культура і мистецтво*. Київ: НАУ, 2024. Вип. 3(33). С. 170–179. doi: <https://doi.org/10.32782/2415-8151.2024.33.18>
34. Максим_Паленко. Sunseed Art_ : веб-сайт. URL: https://sunseed-art.com/ua/artist/6295c60372ced7045c5ac6d4/maksym-palenko?srsltid=AfmBOor9xpxOwsChi9fXbuGehBS2D-NEFbBPbg-q4R_bhcVtzdeMl_Z6 (Дата звернення: 05.05.2025)
35. Мартинюк О. Соловей і троянда. Марина Скугарєва [каталог]. : Art-agent Igor Abramovych. 2009. С.5-6
36. Марчук Іван. *Україна неймовірних талантів*: бібліогр. покажч. : Вип. 2. підгот. Л.Г. Сухарева; техн. ред. Т. О. Величко; відп. за вип. О.А. Чоловська. Одеса, 2024. С. 83-84.
37. Міф як культурний феномен. StudFiles : веб-сайт. URL: <https://studfile.net/preview/4667279/page:2/> (Дата звернення: 05.05.2025)

38. Міфологічне світовідчуття як явище сучасного мистецтва. URL: <https://newacropolis.org.ua/theses/mifolohichne-svitovidchuttia-iak-iavyshche-suchasnoho-mystetstva-1500792583> (Дата звернення: 05.05.2025)
39. Міщенко І. І. Символи у роботах українських митців 1990–2000-х років. *Мистецтвознавчі записки*: зб. наук. праць. Вип. 19. Київ : Міленіум, 2011. С. 240–246.
40. Морозюк О. Максим Паленко: Графіка лише тоді переконлива, коли вона достовірна. URL: <https://day.kyiv.ua/article/kultura/maksym-palenko-hrafika-lyshe-todi-perekonlyva-koly-vona-dostovirna> (Дата звернення: 05.05.2025)
41. Морщакова О. С. Смысловиттевий зміст сучасної міфотворчості в контексті українських культурних традицій : дис. ... канд. філософ. наук :17.00.01. Київ, 2004. 172 с.
42. Нестеренко П. Іван Їжакевич: візія України. *Історія очима художника. Пам'ять століть*. 2004. № 1. С. 130–134.
43. Опанас Сластіон. Бібліотека українського мистецтва : веб-сайт. URL: <https://uartlib.org/ukrayinski-hudozhniki/slaction-opanas/> (Дата звернення: 05.05.2025)
44. Опанас Сластіон: «енциклопедист від мистецтва». URL: <https://www.libr.dp.ua/?do=ukrainica&lng=1&id=4&idg=357> (Дата звернення: 05.05.2025)
45. Паленко Максим. Художники-ілюстратори. URL: <https://www.barabooka.com.ua/maksim-palenko/> (Дата звернення: 05.05.2025)
46. Пантеон богів давніх слов'ян. Моя освіта : веб-сайт. URL: <https://moyaosvita.com.ua/geografija/panteon-bogiv-davnix-slovyan/> (Дата звернення: 05.05.2025)
47. Петров В. П. Імена скіфських божеств у Геродота. *Археологія*. 1963. Т. 15. С. 19–32.
48. Портрети українських кобзарів О. Сластіона. Альбом. Київ, Видавництво Академії наук Української РСР, 1961.

49. Сармати: історія походження, розвитку, їх культура та господарство. URL: <https://histua.com/istoriya-ukraini/pervisna-doba/sarmati> (Дата звернення: 05.05.2025)
50. Скіфська культура. StudFiles : веб-сайт. URL: <https://studfile.net/preview/7656424/page:5/> (Дата звернення: 05.05.2025)
51. Скіфська пектораль. Мистецтво в деталях. URL: <https://was.media/2023-12-22-pektoral/> (Дата звернення: 05.05.2025)
52. Скляренко Г. Навколо сузір'я Міхаеліса: Марина Скугарєва. *Сучасне мистецтво України. Портрети художників*. Київ, 2016. С.137–149.
53. Славний син України: до 165-ліття Опанаса Сластіона. URL: <https://mus.art.co.ua/slavyuy-syn-ukrainy-do-165-littia-opanasa-slastiona/> (Дата звернення: 05.05.2025)
54. Слов'янський пантеон у світлі етнорелігійного ренесансу. URL: <https://www.oru.org.ua/index.php/bogoznavstvo/statti/138-slovyanskiy-panteon.html> (Дата звернення: 05.05.2025)
55. Слоневська І. Б., Пірошенко С. Ю. Онтологічний статус міфу в матриці культури. *International scientific conference*. Riga, Latvia. 2021. С. 29–32. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-178-7-7> (Дата звернення: 05.05.2025)
56. Соколюк Л. Д. Михайло Жук: шляхом модернізму (перший чернігівський період. 1905–1916 рр.). *Вісник ХДАДМ*. 2015. № 9-10. С. 79–95.
57. Степаненко Н. «Панотець Кобзарський» Опанас Сластьон про історію і значення українських дум. *Рідний край*. 2015. № 1 (32). С. 164–168 URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/5916/1/StepanenkoN.pdf> (Дата звернення: 05.05.2025)
58. Степанюк І. Нереальна реальність: виставка Катерини Косьяненко у Національному музеї у Львові. URL: <https://www.esthetegazeta.com/post/nerealna-realnist-vystavka-kateryny-kosianenko-v-nacionalnomu-muzei-y-lvovi> (Дата звернення: 05.05.2025)

86%D0%A4%D0%9E%D0%9B%D0%9E%D0%93%D0%86%D0%A7%D0%9D
%D0%9E%D0%93%D0%9E%20C%D0%86%D0%92%D0%86%D0%A2%D0%
9E%D0%91%D0%90%D0%A7%D0%95%D0%9D%D0%9D%D0%AF.PDF

(Дата звернення: 05.05.2025)

67. Юрій М. Язичницький духовний світ східних слов'ян. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Історія. 2023. № 2 (58). С. 6–13.

68. Язичництво та язичницький світогляд Київської Русі. Реферат. Osvita.ua : веб-сайт. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/world_history/26459/

(Дата звернення: 05.05.2025)

69. Яковленко К. Спецпроект Vogue.ua та PinchukArtCentre: все про художницю Марину Скугарєву. URL: <https://vogue.ua/article/culture/art/specproekt-vogue-ua-i-pinchukartcentre-vse-o-hudozhnice-marine-skugarevoy-18699.html> (Дата звернення: 05.05.2025)

70. 1855 – народився Опанас Сластіон, художник і етнограф. Український інститут національної пам'яті : веб-сайт. URL: <https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/sichen/14/1855-narodyvsya-opanas-slastion-hudozhnyk-i-etnograf> (Дата звернення: 05.05.2025)

71. Shynkaruk V., Salata H., Danylova T. Myth as a phenomenon of culture. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2018. № 4. С. 17–22 DOI: [10.32461/2226-3209.4.2018.152938](https://doi.org/10.32461/2226-3209.4.2018.152938) (Дата звернення: 05.05.2025)